

Actes de les
**V Jornades
d'Estudis
Locals de Felanitx**

7 i 8 de febrer de 2020
Saló d'Actes de la Casa de Cultura de Felanitx

Coordinació i edició
Miquel Àngel Vicens i Siquier

Consulta *on line*
www.amicsclosos.cat/5jornades

EDICIONS AMICS DELS CLOSOS

Dipòsit Legal
PM 971-2020

Imprès en **Edicions Talaiots**, novembre 2020

El llibre que teniu a les mans és el fruit de l'esforç i la dedicació que els autors han plasmat en el seu treball. A tots ells i a aquelles persones i institucions que han contribuït a la realització i l'edició de les actes de les V Jornades d'Estudis Locals de Felanitx, moltes gràcies.

Enguany (el 2020) serà recordat per l'impacte de la pandèmia de la Covid19, poc ens pensàvem quan organitzarem la cinquena edició de les Jornades d'Estudis Locals, de manera conjunta entre el Centre Cultural - Ajuntament de Felanitx i l'associació d'Amics dels Closos de Can Gaià, tot el que ens ha succeït. Els seus efectes també s'han fet notar a algunes de les propostes que es presentaren dins les V Jornades a principis de febrer, impedit que es poguessin encarar o acabar de la forma prevista o fins hi tot havent de renunciar a presentar-les, finalment. Així mateix, en alguns dels treballs els manca una adequada revisió final dels autors. Si s'observen errades, imprecisions o incongruències en demanem per endavant disculpes.

Els Amics dels Closos hem hagut de cancel·lar o repensar les nostres activitats, de fet ha sigut un any amb poques activitats, i les que hem pogut realitzar a partir del març han estat en format reduït i amb suport de les xarxes social. De tota manera el nostre compromís a favor del coneixement, tant en l'àmbit local com en el més general o especialitzat, no ha defallit. Aquest llibre és un clar exemple, així com la col·laboració en la *Reunió Científica d'Arqueomalacologia de la Península Ibèrica* celebrada a Ciutat el mes de novembre del 2019 i que les seves actes s'estan enllestint per publicar-les, si tot va bé, a principis del 2021. Així mateix, ben prest començarem a preparar la realització de les VI Jornades d'Estudis Locals per a principis del 2023, des de aquí volem fer una crida a la seva participació. En cada edició descobrim nous aspectes de la nostra història i de la nostra societat, que ens encoratgen a seguir treballant per a la seva difusió.

Miquel Àngel Vicens i Siquier

President de l'Associació dels Amics dels Closos de Can Gaià

El mes de febrer de 2020 es varen celebrar les V Jornades d'Estudis Locals a Felanitx. Unes jornades que normalment se duen a terme cada 3 anys al nostre municipi i que organitzen de forma conjunta els Amics dels Closos de Can Gaià i el Centre Cultural de Felanitx. Varen tenir sort, un mes més tard ens confinaven per mor de la covid-19, la pandèmia del segle XXI, haurien d'haver esperat però no va ser així.

Va ser un cap de setmana on es dugueren a terme diferents xerrades, un recorregut per la història en diferents àmbits i que s'han succeït o tenen relació amb el nostre municipi. Els Amics dels closos fan una gran feina i donen l'oportunitat de mostrar el que fan al seu dia a dia a tota la gent que dediquen el seu temps bé sigui d'investigació, educació, cultura, art, història o tradicions. Els anim a que continuïn amb aquesta tasca perquè enriqueixen la ciutadania amb la seva saviesa i visió.

Jaume Monserrat Vaquer
Batle de Felanitx

SALERS EN EL TERME DE FELANITX. QUASI CENT ANYS D'UNA MÚSICA TRADICIONAL A TRAVÉS DEL TESTIMONI DE QUARANTA PERSONES

Sebastià Barceló Obrador

BARCELÓ, S. (2020). Salers en el terme de Felanitx. Quasi cent anys d'una música tradicional a través del testimoni de quaranta persones. *V Jornades d'Estudis Locals de Felanitx*: 35-52

INTRODUCCIÓ

Ses Sales és una tonada pròpia del dia de Pasqua, amb un estol itinerant de sonadors i cantadors que van de casa en casa, que tradicionalment només permetia la participació d'homes i joves, i es duia a terme a les zones rurals.

Si bé és cert que els salers, en el seu recorregut, demanen panades i rubiols -menjars típics d'aquests dies- per després fer-ne conjuntament un sopar, amb aquesta tonada, i mitjançant les cançons, conviden -i pens que és la seva única i vertadera funció- a una ballada, que es solia dur a terme dins els quinze dies següents, generalment el Diumenge de l'Àngel.

Hem d'entendre els balls de pagès, dins el seu context social, com un dels pocs llocs de divertiment, de socialització i -sobretot- de festeig, per als joves. I aquest ball, el dels salers, era el primer que es celebrava després de la Quaresma, que durant set setmanes havia privat de tots els actes lúdics i festius.

És per aquest motiu que sempre he pensat que ses Sales estan lligades al significat de la paraula sala com a una recepció i convidat públic, tal com ho recull la cinquena accepció en el DCVB d'Alcover i Moll. Desconec el significat festiu de la paraula en altres diccionaris de la llengua catalana, però sí que està recollit en el diccionari de la RAE, en llengua castellana.

Aquesta música no és exclusiva de Felanitx; s'escampa -amb el mateix nom- per altres zones, amb unes semblances estructurals i melòdiques entre elles, i al mateix temps, amb unes diferències que les fan identitàries de cada zona.

També amb el mateix nom són conegudes les músiques lligades al ritual popular de Pasqua a altres pobles de Mallorca, totalment diferents en les característiques musicals i el grup de persones que tradicionalment les ha duit a terme.

En aquest treball només faré referència als estols de salers que s'han mogut per dins el terme de Felanitx, a través dels testimonis orals que he anat recollint durant més de vint anys. Tot i que la recerca va començar de manera anecdòtica i inconscient, i que ha tingut diverses finalitats, ara permet fer un recorregut prou complet per la pervivència d'aquesta música tradicional.

Entrat el nou mil·lenni no era difícil recollir el testimoni de les persones que hi havien participat, ni sentir-los cantar acompanyats d'una guitarra o guitarró. Però també és dins aquests darrers vint anys que, per mor d'una avançada edat, la pèrdua de memòria o la mort, comença la dificultat de recollir tota aquesta informació; sé que encara és possible trobar altre tant de testimonis igualment valuosos, però la tasca pren cada vegada més dificultat amb l'inexorable pas dels anys.

He de dir que s'han publicat alguns llibres envers els salers, alguns d'ells molt interessants i aclaridors. Damià Duran Jaume, en els seus llibres *Roda de folklore pagès* (1989) i *L'enginy de l'oci* (1994) explica perfectament com eren els salers a la barriada manacorina de Son Macià i a Porreres entre els anys vint i cinquanta dels mil nou-cents, també a partir del testimoni oral dels més vells. A més, Damià Duran esmenta la possible etimologia dels salers com els qui fan aquesta convidada.

Mossèn Alcover, al seu llibre *Corema, Setmana Santa i Pasco* (1956) anomena el cant festiu dels salers, el dia de Pasqua, explicant breument el seu procedir, i relaciona el nom dels salers amb la cançó que canten els nins que corren darrera el Salpàs: *picau sal / de la canal / de la canella! / Dau-mos pa / i escudella!*, i perquè també hi havia salers que la cantaven. No entenc, però -coneixedor com era de les tradicions i de les paraules nostrades- ni el compartesc, aquest lligam que fa.

El llibre *Voleu sales?* de Bàrbara Duran Bordoy (2015), tot i que aprofundeix en el tema, aporta informació errònia i equivocada. Jo mateix vaig ser un dels informadors de l'autora, que no va saber transcriure les opinions que sempre he expressat, i que mitjançant aquest treball ratificaré.

A les darreres dècades s'ha viscut un fort interès envers les tradicions i festes populars, però contràriament també hem vist un tall en la transmissió popular per part de les generacions més joves, que participen de la festa tradicional però no s'interessen pel testimoni oral dels qui les han viscut anys enrere. Serveixi, aquest treball, per conèixer un poc més la trajectòria, pervivència, transmissió i recuperació d'aquesta tonada.

Sortadament, és inimaginable -a Felanitx- un dia de Pasqua sense salers.

Imatge 1: Salers de Son Mesquida¹, l'any 1945 o 1946.
Fotografia cedida per la família Nicolau Sagrera.

VIVÈNCIES, CANÇONS I MÚSICA; UN REPLEC DE TESTIMONIS ORALS

Tractant-se d'un recull d'informació de fonts orals, tenim una visió subjectiva dels fets i una imprecisió -aproximada- de les dates, així i tot importantíssima a l'hora de veure i entendre la pervivència d'aquesta música tradicional. Aquests records i anècdotes moren amb cada un dels informants, i són -indiscutiblement- un tresor que pareix condemnat a desaparèixer dins el més trist oblit.

El testimoni més antic que, viscut personalment, he pogut recollir són els que va veure madò Maria Pocarroba quan era nina, que voltaven per Son Maiol i feien el ball a Son Mesquida; això era devers l'any 1925. Són molts els informants que recorden, per transmissió oral, salers més antics; és el cas de l'amo en Miquel d'es Torrent, que explica que quan son pare encara era fadrí -devers els mateixos anys- a Son Valls hi va haver dos estols de salers, segurament degut a la desavinença o rivalitat entre els caps de cada grup, que curiosament eren cunyats. Madò Àngela Guingaia també recordava que -a mitjan dècada dels anys vint- son pare n'havia cantat per Sa Mola i So n'Herevet. El testimoni de l'amo en Macià Galerí situava en el record la volta que havia fet son pare p'es Carrixó, abans de l'any 1920. Pels mateixos anys també varen ser salers son pare de l'amo en Miquel Capó i el de l'amo en Miquel Vent, a s'Horta. Però el testimoni més antic en el

---

¹ L'any 2010 vaig cedir aquesta fotografia a Ramon Rosselló, que la publicà al seu *Noticiari de Felanitx* (tom XI) sense citar la meua cessió, i posant en el mateix peu que els salers cantaven tant a la vila com a les barriades rurals, cosa que cap dels testimonis dona per certa. Posteriorment la publicà al llibre *Els Cavallets, les Àguiles, Sant Joan Pelós, Sant Marçal i les Sales* (2012) sense citar-ne tampoc la font originària, i erròniament identificada com els salers de Cas Concos de 1942.

Bàrbara Duran (2015) converteix aquesta fotografia, per gentilesa de Ramon Rosselló, en la portada del seu llibre, publicant la mateixa errada de lloc i data.

record és, possiblement, el de l'amo en Toni Moll, que havia sentit contar al seu padrí, que de fadrí ja n'havia cantat per Cas Concos; havia de ser en els primers anys dels 1900 o, fins i tot, a les acaballes del segle XIX.

Així, reculant en el record dels més vells, pareix que sempre trobaríem salers dins el terme de Felanitx, donant per perduda la possibilitat d'arribar al quan, com i perquè ens arriba i arrela aquest cant tradicional.

Seguint la continuïtat dels testimonis recollits hi trobam el de l'amo en Jaume Roca, que devers l'any 1930 en va cantar p'es Carritxó; deia que *només en vaig cantar una vegada, però n'hi havia que en cantaven més anys*. Pareix que aquesta barriada d'es Carritxó i Son Barceló seguiren fins i tot durant els convulsos anys del Moviment -entre 1937 i 1939-, com podrem comprovar en el testimoni de l'amo en Macià Galerí. Un altre testimoni dins els anys trenta és el de l'amo en Pere Polla, que en varen cantar una sola vegada, l'any 1934, entre sa Mola i Son Xamena, i del Puigverd fins al camí dels Ermassos.

Durant la Guerra Civil no hi ha constància de cap altra eixida de salers més que la dels d'es Carritxó, suposant una breu interrupció que l'any 1940 a s'Horta ja es veuria resolta, segons els testimonis de l'amo en Miquel Capó, l'amo en Francesc Mestressa, l'amo en Miquel Bandes i l'amo en Miquel Vent. L'any següent sorgeixen salers a Son Burguera, que perduren cinc o sis anys seguits, tal com ho contaven l'amo en Joan Bota i l'amo en Joan Maiol, o encara ho recorda l'amo en Jaume Sard. En els anys imminentment posteriors, hi torna haver salers a la barriada del cassinet de can Miot -a la partió dels termes de Felanitx, Vilafranca i Manacor- que retenia la memòria de l'amo en Miquel Miot; a Cas Concos, segons els testimonis de l'amo en Toni Moll i l'amo en Joan de sa Quintana, i a Son Valls, així com ho contava l'amo en Sebastià Lluïssó. Els salers d'aquestes dues barriades continuen durant una partida d'anys més, al mateix temps que també en trobam per Son Nadal, com ho contava l'amo en Jaume d'es molí d'en Llevadora, i per Son Figuera, per on recorda que hi va cantar l'amo en Baltasar Roca. A mitjan dècada dels quaranta, amb el testimoni de l'amo en Miquel de ses Punes, es forma un altre estol a la barriada de Son Mesquida, que fins llavors havien recorregut els salers de Son Burguera. Amb la desfeta d'aquests, molt poc temps després, sorgeixen salers a Son Negre, segons conten l'amo en Colau Corso, l'amo en Biel de Son Tauler i l'amo en Xesc Pinoi.

A les darreries dels anys cinquanta, quan a gairebé totes les barriades comencen a desaparèixer els seus estols, reprenen els salers a Albocàsser i la barriada de can Miot; així ho conten l'amo en Miquel Amagat, en Joan Pancuit i n'Andreu d'Albocàsser, que en varen cantar tres o quatre anys. Després d'una estada, a principis dels seixanta, sorgeixen de bell nou -per molt poc temps- a Son Valls, segons conta l'amo en Miquel d'es Torrent, en Jaume Xim i en Joan Garrit, i també el viu testimoni d'en Miquel Mestressa i en Macià Capó, a s'Horta.

És en aquest darrer lloc on, a la darrerria dels anys setanta -quan ja podíem considerar que la tradició havia desaparegut- encara tornaren reverdir un parell d'anys més, tal com ho explica en Jaume Pauma.

Per tant, no estam davant un fet aïllat -ni resseguint l'encadenat dels anys, ni en els llocs que abracen les barriades del terme de Felanitx- encara que és dins els primers anys

quaranta, i fins a la meitat dels cinquanta, quan trobam salers per gairebé tot el nostre terme. Malgrat les restriccions de la dictadura i de ser l'època més precària, podem dir que és el període de major gaubança en que els salers van més en rauja.

Tenc constància que la banda de música de Felanitx, conjuntament amb l'Acció Catòlica i la Secció Femenina, l'any 1949 cantaren unes Sales per dins la vila de Felanitx, a beneficència de l'Hospici. I també d'un grup de nins i nines del col·legi Joan Capó, els anys 1976 i 1977, quan la mestra de música era na Catalina Ramon. Consider que aquestes eixides no tenen res a veure amb la manera de fer-se, ni amb la finalitat i característiques que tradicionalment han identificat els salers, i per tant no formen part dels grups que en donaré més detalls. Pens que es va usar una tonada tradicional per a una altra finalitat o una manera de donar a conèixer una tradició, perduda en aquell moment, a un grup en edat escolar, en els respectius casos.

Tots el informants han recordat sempre les cançons que cantaven o alguns mots dispersos. De moltes d'aquestes en coneixen l'autoria o el motiu i l'any que es varen fer; però la major part han passat de boca en boca, anònimes, arribant a formar part del cançoner popular. Així han estat publicades a diversos llibrets i reculls dels costums nostrats, i per aquest motiu no faré la relació de totes les cançons que he arreplegat, sinó només d'aquelles que per qualque motiu puguin ser més interessants.

L'amo en Toni Garroví assegura que *els salers es tenien una mica d'antipatia de treure cançons noves cada any; cercaven glosadors* -son pare, l'amo en Biel, n'era un- *que els fessin les cançons*; l'amo en Jaume de Son Burguera, l'amo en Jaume d'es Torrent i el seu fill Biel, i l'amo en Toni Pipiu també en feien. L'amo en Joan Maiol assegurava que *cada any fèiem les cançons noves; el primer any les va fer en Toni Brut*. Contràriament, l'amo en Francesc Mestressa diu que *no fèiem les cançons noves perquè no hi havia cap glosador*. Així veim que qualque estol, les feien els mateixos salers, i d'altres cantaven les que els havien ensenyat la gent més vella. Però han estat molts els estols que varen acudir a en Sostre; Sebastià Vidal Barceló (1888-1966) el glosador concarrí del qual s'han publicat moltíssimes de les seves cançons.

Les cançons de ses Sales -de versos heptasil·làbics, de rima consonant i amb l'estructura ABBA o ABAB- segueixen sempre una relació consemblant, ja que s'han d'atènyer -pens que és així- a una explicació o justificació, cantada, de la visita; si ses Sales responen al significat entès com una convidada, aquestes cançons s'han d'enllaçar de manera que sempre mantenguin aquesta finalitat argumental. El testimoni d'en Joan Pancuit és claríssim *hi ha d'haver una cançó per saludar o demanar entrada, una o dues per lo que demanau, panades i rubiols, les de convidar al ball, i una per despedir-se*.

Considerant-les com un fil conductor de la convidada, independentment de la divisió que es faci en quartetes o sextetes a l'hora de cantar-les o fins i tot transmetre-les, o el sentit temàtic que poden tenir per si mateixes, s'han de comptar com una sola cançó: una sala, una convidada. El fet de referir-nos-hi amb la forma del plural, pot ser degut a la parla popular, que ha donat les mateixes formes a *ses cases* o *ses xeremies*, quan fan referència a un sol habitatge o a un sol instrument.

Aquestes cançons, però, les tenen associades a una música que ara veuen trasmudada, que no és la mateixa, i que no acaben de reconèixer com a tal. No entenen l'acompanyament harmònic actual -amb tres acords majors: primer, quart i cinquè graus- on els hi fan falta les particularitats tímbriques dels sonadors de cotes i mateixes, el ball de pagès.

Aquests sonadors feien uns acords que, desconeixent la nomenclatura correcta anomenaven mudances, i només utilitzaven la tònica i la sèptima de la dominant, i tensions d'aquests dos.

Encara que podríem trobar petites diferències, l'acompanyament amb la guitarra és aquest:

The image displays three systems of musical notation for Rapada Batut. Each system consists of three staves: 'Veu' (Vocal), 'Guit.' (Guitar), and 'Rapada Batut'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. Above the vocal staves, chord names are indicated: RE, RE sus4, RE, RE LA9 LA7, RE, RE, RE, RE LA9 LA7, RE. The guitar accompaniment features a consistent rhythmic pattern of eighth notes. The Rapada Batut part is written in a simplified notation with 'x' marks for fretted notes and 'z' for natural notes. Below the third system, four chord diagrams are provided for the guitar: RE (open strings), RE sus 4 (4th fret on 2nd string), LA 9 sus 4 (4th fret on 4th string), and LA 7 (3rd fret on 4th string).

Figura 2: Transcripció de la partitura

Amb aquest acompanyament -que pot tenir, segons el sonador, petites diferències o un altre aire en la interpretació- es cantava la tonada de ses Sales. Només dins el terme de Felanitx, però, s'han cantat amb tres formes estructurals, diferenciades a bastament per considerar-les identitàries d'un determinat lloc. A quasi totes les barriades s'utilitzava l'estructura escrita més amunt, cantant els mots de quatre en quatre, amb els dos darrers mots a una tercera més baixa que els dos primers. En canvi a Cas Concos el seguit de les cançons era sempre de sis versos, cantant els quatre primers com a l'estructura anterior i els dos darrers amb les dues veus al mateix temps. I a les barriades d'Albocàsser, Son Figuera i Son Nadal cantaven amb una part instrumental enmig de cada dos versos, així com es fa encara ara a Son Macià.

Els testimonis dels informants, sense tenir un vocabulari que els permeti anomenar-ho correctament, són claríssims; l'amo en Miquel Vent contava que *fèiem dos tons, alt i baix*; l'amo en Francesc Pinoi diu *sempre ho vaig veure fer així, alts i baixos, i ja triàvem un poc les veus*; segons l'amo en Mateu Dego *cantàvem l'alt i el baix, mitja cançó d'alt i mitja de baix, i la guitarra sona sempre lo mateix. I el darrer mot de la darrera cançó, el cantàvem tots plegats, tot el grup*. L'amo en Baltasar Roca, que en va cantar per Son Figuera, diu que *sempre vàrem fer un to, només varem fer el mateix to, tota la vida*; en Joan Pancuit també diu que *un temps se feia l'alt i el baix, però noltros ja no el férem. Noltros cantàvem tot el grup amb una vegada; dos mots, i després de cada mot hi ha un cop d'estribillo del violí. Érem pagesos, i no teníem solfa de res. Ara un temps, mon pare sé que ho deia, que el feien, uns feien l'alt i els altres el baix; crec que és molt guapo, això, si ho saben fer*.

Per altra banda, l'acompanyament melòdic entre cançó i cançó és un tema un poc més complexe, principalment perquè, essent una mica personal segons la destresa del sonador, no el trobam escrit, ni cap dels informadors el recorda amb l'exactitud que ens permeti fer-ho. A més, molts d'estols de salers mai varen comptar amb sonadors d'instruments melòdics, que generalment eren el violí, flabiol o llaüt. Així com diu l'amo en Colau Corso, *per Son Negre no va venir cap violiner mai; entre cançó i cançó fèiem una passada llisa, com si fos sa moixeta ganga*.

També sabem que els estols cercaven sonadors, encara que fossin externs a la barriada; així, els germans Tòfol i Sebastià d'es Coll sonaven, indiferentment, a la seva barriada d'es Carritxó i posteriorment a Cas Concos. L'amo en Joan Bota, que havia sonat a Son Burguera i a Son Mesquida, després de més de trenta anys sonà a Cas Concos, a on vivia de casat ençà. Pareix que cap d'ells no va canviar l'acompanyament melòdic que sabia, sinó que el grup s'adaptava al sonador. I encara es donen casos de sonadors més externs a la barriada, com són l'amo en Rafel Marranxa, de s'Alqueria Blanca, o l'amo en Tomeu d'es Clos, de Calonge.

Disposam, però, d'enregistraments sonors que, encara que no s'ha de tenir com una única melodia d'acompanyament vàlida, ens permeten escoltar tres variants de ses Sales de la manera més aproximada a com sonaven fa més de setanta anys. El primer d'aquests es va dur a terme a càrrec de la Fundació mossèn Cosme Bauçà, l'any 1970, amb el disc *cançons tradicionals de Felanitx* del que també dispòs de l'enregistrament casolà d'un dels assajos de preparació. Posteriorment, dins els anys setanta, mossèn Pere Xamena va fer un altre enregistrament casolà amb els germans Miot -Miquel i Toni- amb la tonada que s'usava a

la seva barriada, que no compta d'acompanyament melòdic. Finalment, l'any 1981, Josep Grimalt va promoure una vetllada de tonades tradicionals interpretades per sonadors i cantadors concarrins, a on es va fer un altre enregistrament casolà -d'un assaig i de la vetllada- on hi trobam la tonada dels salers de Cas Concos.

Tendré aquests documents sonors com a principal referència per dos motius: perquè alguns sonadors que he entrevistat formaren part d'aquests enregistraments i reconeixen que es va enregistrar tal i com ho havien sonat sempre, sense cap tipus de modificació, i també perquè la gent major encara reconeix, en aquestes cintes, la tonada que feien en el seu temps, cosa que -com ja he explicat- veuen desvirtuada quan senten els salers actuals.

CAPS, BANDERA I PANADES

Així com conta l'amo en Miquel d'es Torrent *lo primer que fèiem era una reunió; tots els que vulguin cantar sales, tal vespre a tal lloc. Anàvem allà i triàvem dos caps; els votàvem. Perquè ser caps incloïa cuidar-se un d'una cosa, i l'altre de l'altra; llavors també incloïa tenir una salera major, que anaven a cercar-la a ca seva. El saler major, n'hi havia un que era més que l'altre, encara; un era com el jefe principal. I lo que feien era la feina, no és que volguessin fer de Pere Mateu.* L'amo en Llorenç de Son Soler també conta com varen resoldre l'elecció dels caps, l'any que ell en va cantar; *crec que era el més jove de la guarda, i forçat varen voler que en Toni de ses Puntes i jo fóssim els jefes, i jo no ho volia ser, i en Pere Pessol va dir que, si en Llorenç no és un dels caps, jo no vull cantar, i me varen ginyar. Però qui tenia els maldecaps, molts de pics, era en Toni de ses Puntes, perquè era més gran, i en Marc Rossinyol.* En canvi, l'amo en Baltasar Roca diu que *els majors eren els caps, llavors; el meu germà i en Jordi de So n'Ameret.*

Qualcun dels informants -com l'amo en Miquel de ses Puntes o en Joan Pancuit- es refereixen als que ocupaven aquest càrrec amb la paraula amos.

Una vegada constituït el grup, començaven els assajos -a qualche lloc un poc aïllat- que duraven més d'un mes i mig, un pic o dos per setmana, cosa que segons tots els testimonis era un divertiment; l'amo en Jaume Cerrut diu que *assajàvem a la caseta d'en Taconer. Molts dels que no en cantaven hi venien per la bauxa; allà era gran, i no molestàvem ningú.* L'amo en Toni de Son Galerí també assegura que *assajàvem, i així sorties per anar a assajar; i gola que hi dúiem! I qualche pic que només mig assajàvem; xerràvem i rèiem!*

Però també començaven les altres feines que tenien els caps, principalment anar a demanar permís al batle per cantar el dia de Pasqua i per fer el ball, el dia acordat.

També s'havia de parlar de la volta que farien. Generalment, les barriades de fora vila han estat ben definides, i els límits de cada una s'han reconegut i transmès d'una generació a l'altra; bé ho demostra el testimoni de l'amo en Miquel Bandes quan parla que *a Calonge també hi havia salers, però cantaven dins lo seu. Ja sabien bé les partions, ja!* Habitualment les partions són les carreteres o camins, o les cases d'una possessió, però tractant-se d'una convidada, el recorregut variava segons els interessos dels mateixos salers. Així mateix en Macià Capó assegura que *no volíem passar el límit, però anàvem per totes les cases que hi venia un saler; o si un tenia pretensió amb una al-lota, o l'altre amb l'altra.* En Joan Pancuit diu que *anàvem per allà on coneixíem; igual que el testimoni de*

l'amo en Miquel Amagat, que *no miràvem prim si a una casa hi anaven dos estols*. De topar-se dos estols també en parla l'amo en Miquel de ses Puntes: *quan vàrem anar a can Joan Treset, que estaven a la carretera de Son Negre, mos topàrem amb l'esbart; no és que mos discutíssim ni res, però mos topàrem els dos esbarts*. I la manera, pot ser la més curiosa, de definir la barriada és la que explica l'amo en Miquel de Son Soler Nou: *noltros comptàvem, i està malament per ventura això, que tots els que venien a missa a Son Valls, eren del barrio; els altres, no*.

També hi havia estols que havien de fer o comanar la bandera; l'emblema que identifica cada estol, i on aquest s'hi veu representat. Quan anaven de casa en casa, sempre hi havia un saler que duia la bandera, quinze o vint passes davant el grup, i demanava, en arribar a una casa, si volien rebre la visita dels salers.

Trobam diferents tipologies d'aquestes banderes. Després de les dues primeres visites, al batle pedani i al rector o vicari, per tal d'obtenir el permís dels caps polític i religiós de la barriada -aquestes dues visites eren habituals a gairebé totes les barriades- hi havia estols de salers -els de s'Horta i els d'es Carritxó- que anaven a demanar, amb unes estrofes fetes expressament per aquest motiu, la bandera nacional del convent de les monges, i que havia de ser retornada a la comunitat en acabar la volta. Les mateixes monges s'havien cuidat de posar-la a una asta enramellada amb cintes, garlandes o flors de paper.

La majoria d'estols, però, disposaven d'una bandera que era propietat dels salers. Generalment, i acomplint amb la seva funció identitària, tenia figures dibuixades o brodades, com l'escut de Felanitx, en els estols de Son Mesquida, Son Negre i Son Valls; figures de la Maredeu enrevoltada de palmes, flors, ocells i estrelles, a Son Burguera; l'*Agnus Dei* i una panada i un rubiol, a So n'Herevet; o el Sol, dels salers de Cas Concos.

Dins aquest conjunt de banderes, la de Son Mesquida -així com la recordava madò Maria Pocarroba, encara que no podia donar detall del dibuix- i la de Cas Concos -tal com la descriu madò Ventura Goieta- eren fetes damunt roba blanca. El fons de totes les altres, seguia la composició de la bandera nacional. Hem de pensar amb el context sociopolític del moment, però també hem de veure que la disposició de les franges i els colors de la bandera espanyola -per la seva simetria i el color central més clar- faciliten els dibuixos i brodats d'aquesta caracterització. Només el cas dels brodats, o altres de caire decoratiu, era l'única feina en la qual hi prenien part les al·lotes de la barriada; una discreta participació femenina a una festa que era exclusiva i tradicionalment masculina.

Arribat el dia de Pasqua, seguint la volta que havien programat, els salers anaven arplegant els donatius que els feien, generalment panades i rubiols, o ous, encara que sempre hi havia qualcú que els compensava amb doblers. Per la seva banda, els salers, agraïnt el present *dúiem un altre paner amb botelles de suc, perquè convidàvem a beure; dúiem cinc o sis classes de suc, i per a les dones també dúiem cremadillo o sucs dolços, i pels homes conyac i mesclats, i coses d'aquestes*, diu en Joan Pancuit. Pels al·lots de la casa, hi havia estols que duïen confits, tal com asseguraven l'amo en Francesc Mestressa que *dúiem una panera amb tapadora, plena de confits; i amb una cullera de fusta, donàvem una cullerada de confits a cada al·lot*, així com diu l'amo en Colau Corso.

De les panades i rubiols que anaven replegant servien per dinar, o n'anaven menjant pel camí sense aturar-se. En el testimoni dels homes que varen cantar sales en els primers anys de dura postguerra s'hi percep el goig de tenir menjar substàncios -carn i dolç- en abundància. L'amo en Jaume Roca deia que *en tenir talent, adesiara una panada o un rubiol; no mos varem aturar, a migdia, enlloc*. O com diu l'amo en Joan de sa Quintana, que *quan anàvem a una casa que sabíem que feien les panades o els rubiols més bons, mos barallàvem per dur el covo, entre dos; el primer que l'hi arribava, el tenia*. Després en solien deixar una partida per fer-ne un sopar, el sendemà a vespre, i duïen el menjar que sobrava a l'Hospici -els estols més propers a la vila- o a les monges, si n'hi havia a la barriada.

Els caps se'n cuidaven de vendre els ous per rescabalar les bestretes que hi poguésser haver hagut, o per preparar i enamellar pel ball i comprar botelles de suc i altres coses per rifar; igualment també guardaven els doblers. Després del dia del ball es tornaven reunir per donar compte de les quantitats gastades i replegades i, si hi havia guany es repartia a parts iguals.

Fent la volta, també solia passar que a les cases que duïen dol -si no era un dol fresc de poc temps, ja que segons el grau de parentiu solia durar dos o tres anys- rebien els salers, però aquests enlloc de cantar, resaven. El testimoni de l'amo en Jaume Caveia i l'amo en Guillem d'es Jardí explica com ho feien p'es Carritxó: *demanàvem, el que duia la bandera, "voleu la visita dels salers?" i si hi havia un mort o això tot d'una ja deien "cantar, no"*.

Altres testimonis de s'Horta, Son Negre, Son Burguera i Son Mesquida asseguren que també tenien aquest mateix costum. En Miquel Mestressa recorda que *si havien tengut un mort no volien que cantàssim; només resàvem un Parenostre, i sempre me feien resar a jo*.

SALERES, BALL I ROLLETS

No hem de confondre -amb la inclusió de la dona a les festes tradicionals exclusivament masculines- els termes saler i salera. Els salers són totes les persones, independentment del gènere, que el dia de Pasqua formen l'estol itinerant fent la visita casa per casa i la convidada al ball; i les saleres, les que aquests mateixos salers conviden a ser la seva parella al ball, sense la necessitat d'haver-hi d'haver compromís entre ells, ni una intenció de festeig.

Llavors havíem de cercar una salera; una al-lota per seure al ball. Tots teníem una salera; els que no festejaven també cercaven una al-lota que volgués seure per salera. I vàrem fer el ball el diumenge de davant, conta l'amo en Joan Ravenet. Així com diu l'amo en Mateu Dego *si n'hi havia qualcun que no tenia salera, giraven una cadira, trabucada, i ningú la tocava. Primer ballaven els caps, i llavors tots els altres*.

Aquest ball -anomenat indistintament ball de Sales o ball dels salers- era el moment més esperat i la part central de la festa, pel fet de ser el primer que es celebrava després d'una severíssima Quaresma privada de tots els divertiments. Solia ser l'horabaixa del Diumenge de l'Àngel, però els salers de les barriades més properes procuraven fer-lo en dies diferents, cosa que ja quedava regulada pel fet d'haver de demanar permís a l'Ajuntament.

El ball era lo principal, assegura l'amo Andreu de can Vaquer. Aquest ball seguia les mateixes característiques dels altres balls de pagès, ballant una sola parella, o dues com a molt, dins un espai delimitat per una bancalada on s'hi seien les balladores, i ballant només en el seu torn, cada rodada de cotes i mateixes. Prenia petites particularitats, ja que els salers i les saleres ocupaven un lloc més destacat i tenien prioritat en el ball.

Tots els estols solien triar un lloc gran i espaiós, per fer-hi el ball. Generalment a la plaça del poble, a davant l'oratori de la barriada, a un cassinet de fora vila o al pati o l'era de la casa d'un dels mateixos salers. Preparaven l'espai del ball i enramellaven; *fèiem tota la setmana de filet i roses de paper per enramellar voltant-voltant; deixàvem un portal per entrar i sortir del rotlo*, segons conta el viu testimoni de madò Bel de Son Burguera, o així com diu l'amo en Llorenç de Son Soler que *amb el carro llarg, de ses Puntes, duien set o vuit pins joves per posar a la placeta, i d'un a l'altre llavors enramellat de murta, o un poc de mata*.

El ball era de pagès; només cotes i mateixes, assegura l'amo en Jaume Roquesblanques. *I no venia la música*, deia l'amo en Toni Moll. I és que dins la dècada dels anys quaranta, s'usava fer ball amb una part dels membres de la banda de música, sonant amb els instruments de vent. Així ho varen fer durant un parell d'anys a Son Burguera, Son Mesquida i Son Negre, i segons els testimonis, pareix que era una festa més presumptuosa, diferenciant-la dels altres balls de pagès que es feien desiara, només amb sonadors de guiterria i guitarró, i de manera més extraordinària, violí.

Una altra particularitat de la festa i el ball dels salers eren els rollets, una pasta dolça feta amb ametlla, sucre, ou i ralladura de llimona, amb forma d'anella i posats en enfilalls de nou o deu. La recepta s'ha guardat tan gelosament que és pràcticament desconeguda, encara que me n'han facilitat una partida -tan diferents que és impossible saber quina s'acosta més a l'original- que van des d'un pes de bessó d'ametlla amb el mateix pes de sucre i una quarta part d'ous, fins a una mesura d'ametlla amb la meitat de sucre i una altra meitat d'ous.

Els rollets eren rifats, generalment a una taula amb les cartes, un sistema antic per rifar sense haver de vendre billets. També solien rifar altres coses, com manats de plàtans o galletes de coco. *N'hi havia que posaven tota la vetlada, i no treien res*, diu l'amo en Colau Corso.

FELANITX EN CATORZE VOLTES

Dels salers que han crescut per dins el municipi de Felanitx hi podem destriar catorze voltes -o barriades- ben diferenciades, que recorrien quasi tot el terme. És difícil donar-ne una relació exacta perquè ja hem vist que el recorregut variava segons els interessos dels mateixos salers. El que és fàcil observar és que, així com passen els anys i es relleven els estols a una mateixa barriada, van acurçant la volta, deixant de visitar els llocs que queden més lluny d'allà on tradicionalment s'ha considerat el nucli de la barriada.

Resseguint la volta, partint de llevant i en el sentit de les busques del rellotge, trobaríem els salers de s'Horta, que primerament recorrien la part de sa Vileta, fins a Marselleta, So n'Isidre i can Picó; la part dels horts, fins a s'Horta vella, cas Saliner i can Miranto, a la

carretera d'es Carritxó; la part de can Costurer, fins a ca n'Espina, dins aquest enfonyall a la partió dels dos termes però sense entrar a la part de Calonge; i després tot el poble. L'amo en Miquel Capó contava que *en aquell temps feien dos esbarts, del mateix estol, i per fer més via uns prenien cap a sa Vileta i els altres pels horts, i l'horabaixa, tots plegats, feien les cases de dins el poble. Jo vaig ser cap d'un dels dos esbarts, perquè el meu germà ho era de l'altre; mon pare, però, trobava que era massa jove, per fer-me cap.*

Els salers d'es Carritxó prenien la seva volta cap a les cases d'es Carritxó, sa Sangonera, fins a les cases d'es Castell; la part de Binifarda, sa Coma i fins a Son Bennàsser i ca ses Soleretes, just devora la vila; tornaven per ca ses Felies, Firella i tota la part de Son Barceló; passaven per sa Cova i travessaven la carretera per anar cap a can Gerrer, es Coll i fins a can Miranto, que era la partió amb l'estol de s'Horta.

L'estol de Cas Concos solia començar la volta per dins el poble, i després cap a les cases d'es Puig Gros, Son Vent, Son Sard i fins a Son Terrassa; la part de sa Cavella, can Soleret i fins a Son Dimoni; i casa per casa fins que arribaven un poc més avall d'es Rossells; per sa Galera nova, sa Galera vella, fins a dins el poble.

El cas de Son Negre és un poc més complexe; sorgeix un grup que recorren la part compresa entre la carretera de Campos fins a ca sa Gravera, a la partió dels dos termes, i el camí de can Salines a cas Corso, sense arribar a la part de l'escola i evitant la part de la capella i cas Coix. Aquesta zona, anteriorment, ja l'havien recorregut els salers de Son Burguera, però pareix que l'evasió d'una part de la barriada és intencionada. Amb la desfeta d'aquest estol en sorgeix un altre que tresca més per la part considerada el nucli, decantant-se de la carretera de Campos i anant cap a cas Coix, Son Dimoni i Son Pinta.

La possessió de Son Burguera -sense haver estat una barriada tradicionalment reconeguda, ni haver-hi cap oratori, ni cassinet- es va convertir en un lloc de reunió social on s'hi feien comèdies i balls de pagès. Aquests salers tenien la seva volta entre el camí de Son Negre i les vies del tren, des de Son Maiol fins a ses Ànimes i sa Mola, però essent el primer estol -i únic, durant uns anys- que va sorgir en tota la zona, l'amo en Joan Bota contava que *el segon any, per no dir que no a ningú, nos vàrem arribar a estendre per tot el Pla de Son Cerdà, Son Mesquida i fins a So n'Artigues, devora la carretera, dins Porreres. Va ser molt llarg; en vàrem cantar tres dies, i vàrem dir pus mai!*

A Son Mesquida, els salers feien totes les cases que hi ha entre la carretera de Campos i el camí de Son Mesquida, pujant a sa Mola, sa Bassa, Son Triol, i arribant a So n'Artigues, a la carretera de Porreres, a l'indret del camí d'es Pou Nou, si hi havia salers d'aquell redol. Voltaven per Son Mesquidassa, ses Puntes, Son Rossinyol i fins a Son Pou.

Una altra volta de salers que discorria per una barriada que tradicionalment tampoc no estava establerta és la que varen moure els veïnats de la part de So n'Herevet, just devora la vila. Feien de damunt sa Mola, es Camp Fred, cap a Son Triol, Son Xamena i Son Navata, i travessaven cap a So n'Oliver, Son Ferrandell, els Ermassos i el Puigverd.

La barriada de Son Valls comprenia la part d'es Rafal, es Rafalet, Son Soler i ses Cases Noves, per darrera l'església; es Torrent, Son Calderó i fins a Son Ramon, tornant per can Mola i les cases de la possessió de Son Valls.

Albocàsser, ja dins el terme de Manacor, per aquell temps tant els senyors com els amigters eren felanitxers, i a més recorrien una part del terme de Felanitx; el cassinet de can Miot, ses Erasses, i arribaven a Son Ramon i Son Rosselló, i també feien la part de la capella de can Ros; dins l'altre terme, s'estenien cap a So n'Artigues, Justaní, Son Figuera, So n'Amer, So n'Espès, Son Joan Jaume i ses Franqueses.

La volta dels salers de Son Nadal pareix que vol recórrer la seva barriada, fugint d'haver-se d'ajuntar amb els estols de Son Figuera o d'Albocàsser, tots dos amb la major part del seu recorregut per dins el terme de Manacor. Així ho hem de creure, perquè l'amo en Jaume d'es molí d'en Llevadora deia que *per ca nostra també hi anava un altre esbart*. Segurament era el de Son Figuera. Aquests de Son Nadal no entraven per res dins l'altre terme, ni arribaven a la carretera de Manacor, sinó que anaven pels Ermassos fins al Puigverd, i voltaven cap a Son Xot, Son Gaià d'en Bela i fins a Son Muda.

Amb els salers de Son Figuera també s'hi ajuntaven joves de la part de can Bota i can Ros. La volta anava per aquest redol, i cap a Albocàsser, Justaní, sa Granada, Son Macià, es Boc, i entraven dins la barriada de Son Proenç on, segons el testimoni de l'amo en Baltasar Roca *no érem massa ben arribats. No anaven de noltros; eren gelosos a Son Proenç*.

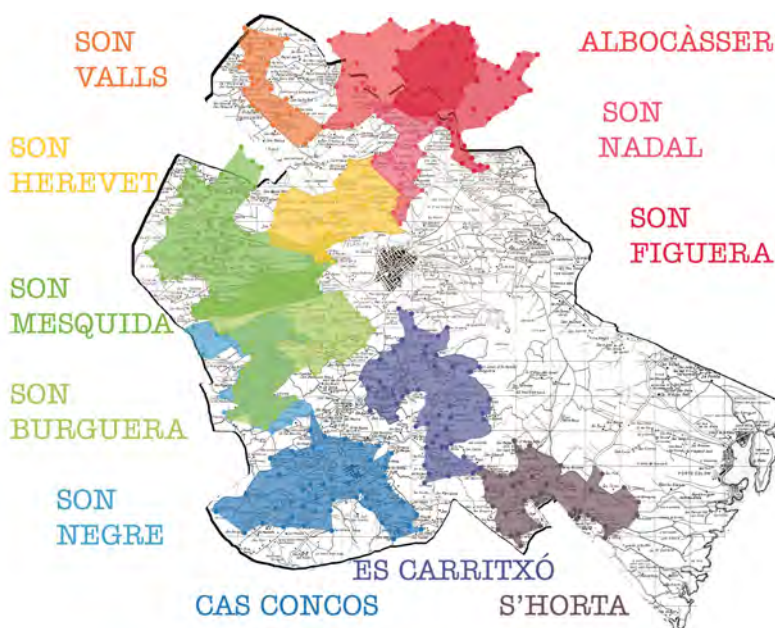

Figura 3: Voltes dels Salers

A Son Proenç no he pogut recollir cap testimoni de salers de la seva barriada a partir dels anys quaranta. Asseguren que anteriorment -fins als anys de la Guerra Civil- n'hi havia hagut, i hem de pensar que recorrien la seva delimitació reconeguda tradicionalment. El cas explicat just abans mostra clarament, no la rivalitat, sinó la gelosia de que els externs duguessin a terme activitats dins un terreny que pensaven que els pertanyia; un altre

aspecte molt desconegut de la societat rural d'aquell moment, i que avui és difícil d'entendre.

Només queda la part de can Gelat, ca n'Alou i sa Punta. Els salers de s'Horta no consideraven la seva barriada més allà del camí de can Gaià, però aquestes cases qualche any rebien la visita dels salers de s'Espinagar. No comptaré aquesta com una de les altres voltes per no haver-hi participació de salers felanitxers, i per haver estat només en comptades ocasions, no un fet habitual d'aquesta altra barriada. Lluny de la seva zona, és un bon exemple de com es podien arribar a allargar les voltes segons els seus propis interessos.

LES DARRERES REEIXIDES

És difícil parlar de la reposició o la recuperació d'aquesta tradició -que en la manera que s'havia conegut des de sempre, ja la podem donar per desapareguda a finals dels anys 60- sinó que pens que hauríem de parlar de l'ús de la mateixa música i la mateixa finalitat festiva, però en un lloc i dins un context sociocultural totalment diferents, reverdint una nova vida, fins al punt de convertir-se de bell nou en una tradició que perdura fins als nostres dies.

Així, a Felanitx, el dia de Pasqua Florida de 1978 un grupet de joves sortí a cantar. Pep Lluís Munar explica que *per les Verges de l'any anterior havíem anat a cantar serenates, i nos ho vàrem passar tant bé que volíem fer qualche coseta més, i jo vaig dir per cantar ses Sales. Ningú en sabia res, i jo ho coneixia gràcies al disc de Sa Fundació. Amb n'Andreu vàrem fer la bandera, amb una canya d'esteranyinador comprada a ca l'amo en Pep del molí de foc, i la bandera la mos deixava na Juanita Puigros. Dúiem quatre covos per les panades, una bossa de confits i dues botelles de suc mesclat, dolç i sec, que va fer l'amo en Miquel Rostit de la botiga dels Quatre Cantons. I el Diumenge de l'Àngel vàrem fer ball de pagès a Son Colom. N'Andreu Adrover Tirado afegeix que a la gent els venia de nou, això dels salers. Noltros teníem un veïnat, l'amo en Pep de sa Granada, que mos va explicar com era la música; ell deia cantar alt i cantar baix, i mos va mostrar cançons; les primeres passes varen ser per aquí. No vàrem tenir ningú que mos ajudàs a organitzar-mos; el capdavant el dúiem un poc en Pep Lluís i jo. Aquest grup poc a poc va començar a créixer cada any, amb gent nova que s'hi ajuntava, i d'altres que deixaven de cantar-ne. N'Andreu assenyala que en aquell moment no sé si teníem una consciència de que allò pogués durar o no; teníem vint anys i simplement era una bulla més, sortíem cada any i mos ho passàvem bé. Estàvem molt contents de veure que el grup anava creixent, però va arribar que venien molts de nins, i això ja era arreplegar molta gent, però, que al cap i a la fi només omplia en volum, ja que ningú feia res de música per afegir, i a cantar, poquet, perquè sols no sabien les cançons; era una llàstima perquè això era una festa més de joves adolescents per amunt, i no de nins.*

L'any següent, 1979, també hi va tornar haver salers a Cas Concos, molt possiblement animats per aquesta reeixida que hi va haver a la vila. L'amo en Guillem Gomila, l'amo en Sebastià d'es Coll, els germans Biel i Toni Goiet, l'amo en Joan Bota i l'amo en Tomeu d'es Clos -la majoria eren sonadors concarrins que ja n'havien cantat en els anys 40- trescaren el poble amb un estol majoritàriament de jovenetes que s'havia cuidat d'arreplegar i

ensenyar na Margalida Roquesblanques. Ja no hi va haver ball de sales i, dissortadament, aquesta iniciativa només va perdurar quatre o cinc anys més.

L'any 2002, quan feia vint-i-cinc anys ininterromputs que sortien, les persones que s'havien cuidat d'organitzar i fer perdurar els salers de Felanitx -qualcun d'ells des del primer dia, com en Ricardo Martínez Puigros i els germans Francisca i Andreu Adrover Tirado- decideixen que és l'hora d'haver-hi un relleu, que prenen entre set o vuit joves i al·lotes d'una vintena d'anys que s'hi havien anat incorporant, dels quals -deu anys després- tres d'ells encara en formen part. L'any següent es forma un nou estol a partir del seu cercle d'amistats, i el grup torna començar a créixer passant per les mateixes etapes descrites, amb la incorporació d'una gran quantitat de nins, arribant a ser més de vuitanta salers.

En aquest relleu ja hi recau el pes de procurar-ne la continuïtat, no per que sigui la voluntat dels qui havien tornat treure els salers, sinó perquè el poble felanitxer ja reconeix aquest cant festiu com a propi i el sent com una de les tradicions populars de la vila. Tant és així, que la Pasqua d'aquest any 2020, degut a la supressió de tots els actes festius per mor de la crisi sanitària derivada de la pandèmia de la Covid-19, els salers de Felanitx -des del confinament- varen preparar un muntatge audiovisual retransmès per les xarxes socials, amb unes cançons fetes expressament per aquesta ocasió pel glosador felanitxer Miquel Servera Maimó.

Al poble concarrí hi ha una altra reeixida que perdura de l'any 2017 ençà. Catalina Obrador conta com *l'any 2016, amb na Maria Adrover, anàrem a la presentació del llibre Voleu sales? i vàrem tornar amb unes ganes loques de posar-ho en marxa a Cas Concos. Arrel d'un treball que vaig fer, coneixia un enregistrament d'aquí, dels anys vuitanta; amb aquesta música ja teníem una part molt important per tornar partir. A partir d'aquí vàrem començar a demanar coses, cançons i fotos. Vàrem confeccionar una bandera, ja que no vàrem aconseguir treure quina era exactament la que duien els salers de fa cinquanta anys; vàrem fer la nostra. Vàrem fer un grupet de cinc o sis instruments, guiternes i guitarrons, i després tota la gent que volgués cantar. Les cançons les vàrem treure dels llibres de Coses Nostres, que hi havia totes les que havia fet en Sostre, que era un glosador concarrí; per tant no podíem deixar de cantar les seves cançons. La majoria eren d'en Sostre, però dins el grup també hi ha qualche glosador, i mos ha ajudat a fer cançons noves. Tot lo que vàrem replegar el dia de Pasqua i dels rollets del dia del ball ho vàrem donar a una organització benèfica, i encara ho feim així. El grup no ha minvat, i la idea és seguir; seguir cantant i donant a conèixer aquest cant popular, fins que poguem i amb molta il·lusió.*

TESTIMONIS

Adrover Adrover, Andreu *de can Vaquer*. 1932

Adrover Garí, Bel *de son Burguera*. 1930

Adrover Tirado, Andreu *mero*. 1959

Albons Galmés, Macià *galerí*. 1924

Artigues Binimelis, Joan *maiol*. 1926

Artigues Mas, Biel *de son Tauler*. 1935
Ballester Roig, Toni *mall*. 1927
Barceló Barceló, Jaume *xim*. 1940
Barceló Manresa, Miquel *mestressa*. 1944
Barceló Obrador, Jaume *roca*. 1913
Bennàsser Bordoy, Toni *de son Galerí*. 1933
Bennàsser Rosselló, Joan *pancuit*. 1941
Binimelis Caldentey, Joan *ravenet*. 1932
Bordoy Grimalt, Jaume *roquesblanques*. 1938
Caldentey Adrover, Miquel *vent*. 1926
Caldentey Obrador, Jaume *sard*. 1929
Capó Binimelis, Miquel *capó*. 1924
Capó Vallbona, Macià *capó*. 1945
Gayà Adrover, Miquel *bandes*. 1925
Maimó Bordoy, Ventura *goieta*. 1940
Manresa Adrover, Francesc *pinoi*. 1936
Manresa Adrover, Jaume *pauma*. 1959
Manresa Taberner, Francesc *mestressa*. 1925
Martorell Bennàsser, Jaume *caveia*. 1934
Mas Barceló, Guillem *d'es Jardí*. 1935
Mas Gomila, Miquel *amagat*. 1938
Montserrat Artigues, Jaume *d'es molí d'en Llevadora*. 1928
Morey Veny, Baltasar *roca*. 1929
Munar Massot, Pep Lluís. 1952
Nicolau Binimelis, Miquel *d'es Torrent*. 1938
Obrador Vaquer, Catalina. 1976
Oliver Binimelis, Sebastià *lluissó*. 1925
Oliver Febrer, Miquel *miot*. 1922
Pou Nicolau, Joan *bota*. 1928
Prohens Binimelis, Joan *garrit*. 1943
Prohens Monserrat, Miquel *de son Soler nou*. 1930
Ramon Ramon, Colau *corso*. 1933
Rigo Adrover, Andreu *d'Albocàsser*. 1941
Rigo Rosselló, Miquel *de ses Puntetes*. 1927
Rosselló Oliver, Jaume *cerrut*. 1933
Sagrera Adrover, Mateu *dego*. 1934
Soler Mascaró, Llorenç *de son Soler*. 1934
Sureda Soler, Maria *pocarroba*. 1915
Vallbona Ferrer, Joan *de sa Quintana*. 1927

Vicens Adrover, Pere *polla*. 1915

Vicens Sagrera, Àngela *guingaia*. 1927

Vicens Vicens, Toni *garroví*. 1934

PUBLICACIONS CITADES EN EL TEXT

ALCOVER I SUREDA, A.M. (1956). *Corema, Setmana Santa i Pasco (descripció folklòrica del cicle Corema, Setmana Santa i Pasco tal com se celebrava a Mallorca anys enrera. Extreta del llibre Contarelles)*. Editorial Moll (Biblioteca les Illes d'or, 66). 172p.

DURAN BORDOY, B. (2015). *Voleu sales? Pervivència i recuperació del cant de salers i quintos al Llevant, Migjorn i Pla de Mallorca*. Leonard Muntaner editor (Blat cabot, 3). 192p.

DURAN JAUME, D. (1989). *Roda de Folklore Pagès (Màgia, jocs i festes de Son Macià)*. Ajuntament de Manacor. 368p.

DURAN JAUME, D. (1994). *L'enginy de l'oci: estudi etnogràfic dels jocs, festes i altres diversions tradicionals de Porreres*. Ajuntament de Porreres (col·lecció Pàssera). 419p.

FUNDACIÓ MOSSÈN COSME BAUÇÀ (1970). *Cançons tradicionals de Felanitx*. Discos Fonal.

ROSSELLÓ VAQUER, R. (2010). *Noticiari de Felanitx (1952-1969)*. Tom XI. Edició de l'autor. 307p.

ROSSELLÓ VAQUER, R. (2012). *Els Cavallets, les Àguiles, Sant Joan Pelós, Sant Marçal i les Sales*. Ajuntament de Felanitx. 128p.

AGRAÏMENTS

Gràcies a totes les persones que han fet perdurar aquesta música tradicional, i a la gent que encara la fa sonar cada dia de Pasqua.

Gràcies als que han aportat el seu testimoni, fotografies i enregistraments; especialment a mossèn Pere Xamena i a Josep Grimalt.

Gràcies a Ginés Valverde i a Margalida Rigo per la seva ajuda a l'hora de transcriure la música.

NOTA FINAL

A causa de la impossibilitat de poder deixar escrita en aquesta comunicació tota la informació que he pogut recopilar, i la certesa que apareixeran més testimonis o material que puguin fer créixer el treball, fan que quedi vinculat a un espai web interactiu que facilitarà l'ampliació d'aquest, amb enregistraments sonors, fotografies i vídeos, o la veu dels testimonis amb qui he treballat o els que encara puguin aparèixer d'ara endavant.

Consulta-lo en aquesta adreça: <https://salerseneltermedefelanitx.wordpress.com/> o en el següent codi QR.

Codi QR del web (Salers en el terme de Felanitx)

SUMARI

Presentació	7
Conferència inaugural	
<i>Associació Cultural Setmanari Felanitx: nous plantejaments per reforçar el present i encarar el futur.</i>	13
Bàrbara Sagrera i Jerònia M. Pont	
Societat	
<i>Notes històriques sobre la festa i la font de Santa Margalida, patrona de Felanitx.</i>	23
Maria del Carme Pino	
<i>Salers en el terme de Felanitx. Quasi cent anys d'una música tradicional a través del testimoni de quaranta persones.</i>	35
Sebastià Barceló	
<i>El Pacient Actiu a Felanitx, una nova estratègia d'apoderament del malalt crònic.</i>	53
Jerònia M. Pont i Joana Valenz	
Art	
<i>El paper pintat en els interiors de les cases felanitxeres.</i>	63
Magdalena Bennàssar i Josep M. Pomar	
<i>Magdalena Adrover Pizà. Pintant amb el fil i l'agulla</i>	79
Magdalena Bennàssar i Josep M. Pomar	
<i>L'obra escultòrica de Miquel Vadell i Pastor a Felanitx</i>	91
Andreu G. Venyr	
Museologia i documentació	
<i>La col·lecció paleontològica de la Fundació Mn. Cosme Bauçà. Patrimoni natural entre un gran fons cultural.</i>	103
Guillem Mas i Lluís Moragues	
<i>Redescobrint objectes en la Col·lecció Museogràfica Cosme Bauçà. Possible fauna arqueològica.</i>	115
Miquel Àngel Vicens i Bartomeu Salvà	
<i>Felanitx a l'Heraldo de Cristo.</i>	121
Andreu G. Veny	

<i>Llibres i obres artístiques del Dr. Binimelis.</i>	139
Onofre Vaquer	
<i>La reforma interior de Felanitx. Una part del projecte urbanístic dissenyat per Francesc Roca i Simó.</i>	145
Maria Mesquida	
Segles XIX - XX	
<i>Els felanitxers en el repoblament de Son Servera al segle XIX.</i>	159
Pere F. Castro	
<i>El cos de Carabiners a Felanitx (1829 – 1868).</i>	167
Celso Calviño	
<i>Felanitx, 40 anys d'eleccions municipals: 1979 – 2019.</i>	179
Joan Mestre	